

DR. DŽEMAL BEĐEVI

MEĐULJUDSKI ODNOSI U OKRILJU SREDNJEG PUTA

Odnos muslimana prema nemuslimanu

Uvod

Zahvala pripada Allahu, dž.š., od Njega zaštitu i uputu tražimo. Tražimo utočište kod Allaha od zla naših duša i loših djela. Donosimo salavat na Njegovog i našeg miljenika, predvodnika svih ljudi, Muhammeda, s.a.v.s.

Islam je potpun i sveobuhvatan koncept uređenja života ljudi na zemlji, a potpunost i sveobuhvatnost islama ogleda se u tome što on uređuje odnos čovjeka prema svome Gospodaru kao što uređuje odnose čovjeka prema ostalim stvorenjima.

Budući da je čovjek nasavršenije stvorenje jasno je da islam polaže veliku pažnju uređenju međuljudskih odnosa kako na porodičnom nivou tako i na razini društva, ummeta i cijelog čovječanstva.

Svobuhvatnost islama i njegova univerzalnost podrazumijeva da njegova uputa obuhvata i uređenje odnosa između muslimana i nemuslimana i u ratu i u miru. Islamski pravnici su, kako u prošlosti tako i danas, poklanjali veliku pažnju ovoj tematiki i propisima koji se odnose na nju. U svome radu nekada su i greške pravili, ali svi će biti nagrađeni shodno uloženom individualnom naporu, uz Božije dopuštenje.

Nekada se znalo desiti da pojedine greške, koje nisu namjerne, budu iskorištene za potrebe onih koji su nastojali okaljati islam i krivotvoriti sliku o njemu, bilo namjerno ili iz neznanja. Ova nastojanja su posebno

aktualizirana nakon događaja od 11. septembra 2001. godine nakon kojih su učestale optužbe na račun islama da radnje, poput nasilja i ubistva nedužnih, nisu nepoznata islamu niti su u suprotnosti sa islamskim učenjem, nego da se utemeljenje ovakvog djelovanja nalazi upravo u islamskom učenju, te da zbog takvih stavova islam predstavlja opasnost za ljudski život i globalni mir i smatra se izvorom međunarodnog terorizma.

Osnovni cilj ovoga istraživanja jeste odgovor na učestale sumnje i prigovore koje se odnose na ovu tematiku, odnosa muslimana prema nemuslimanu, bez obzira na izvor iz kojeg one potječu, od kojih su neke – sa dobrom namjerom – od pojedinih muslimana.

Poglavlje prvo: **Metodologija i hipotetički stavovi**

Metodologiju ovog istraživanja, smatrujući je integralnom, možemo sažeti u nekoliko tačaka:

- Svoju pažnju fokusirat ćemo prvo na kur'anske tekstove, jer je jedino Kur'an – od početka do kraja – potpuno vjerodostojan, mutevatir stepena, čiju vjerodostojnost nijedan iskren istraživač ne može poreći¹.
- Zaključivanje na osnovu hadisa koji su u direktnom odnosu sa ovom temom jer su vjerodostojni hadisi najbolje i najkompetentnije tumačenje namjere kur'anskog teksta. Također, hadis je i izvor za neka pravila koja se ne spominju jasno u kur'anskom tekstu, ali se izvode iz opće prirode Kur'ana.
- Nemoguće je postojanje stvarne kontradiktornosti između kur'anskog teksta i hadisa Poslanika, s.a.v.s., koji su potpuno vjerodostojnog teksta i lanca prenosilaca. Ukoliko se i primijeti kontradikcija (formalna), pravilo je da se njihova značenja usklade. Ukoliko to nije moguće, onda se uzima kur'anski tekst kao osnova i prvi izvor u čiju vjerodostojnost nema nikakve sumnje,

¹ Držimo se stava dr. Muhammeda Hašima Kemala, koji smatra da se izraz "izvor" odnosi samo na Kur'an i sunnet dok se izraz "dokaz" odnosi na ostalu argumentaciju.

posebno kada se radi o jasnim ajetima. U kontekstu ovog dr. Jusuf el-Kardavi kaže: "Kur'an je duša islamskog postojanja i temelj njegove građevine i on je temeljni ustav iz kojeg se izvode svi zakoni u islamu, on je njihov otac. Sunnet Poslanika je objašnjenje ovog temeljnog ustava i njegovi detalji. On je teorijsko pojašnjenje i praktična primjena Kur'ana. Osnovna uloga poslanika jeste da pojasi ljudima ono sa čim je poslan. Nemoguće je da pojašnjenje bude u kontradiktornosti sa onim što pojašnjava, zato ne postoji vjerodostojan hadis koji je kontradiktoran sa kur'anskim propisima i njegovim jasnim tekstovima. Ako neko posumnja u postojanje određene kontradiktornosti onda se radi o nevjerodostojnom hadisu ili hadisu kojeg mi pogrešno razumijemo, odnosno radi se o formalnoj a ne suštinskoj kontradiktornosti. Znači da je potrebno razumijevati sunnet u svjetlu kur'anskog teksta.²

- Uvažavajući pravilo "Kur'an se tumači Kur'anom, a ne proturječi sam sebi" podrazumijevamo neophodnost prikupljanja svih kur'anskih tekstova vezanih za određenu temu i njihovo posmatranje s ciljem međusobnog dopunjavanja, uzimajući u obzir kontekst u kojem se nalaze.
- Posmatranje manjine u kontekstu većine teksta. Nema opravdanja za razumijevanje većine kur'anskih tekstova u svjetlu nekoliko ajeta. Ovo se posebno odnosi na ajete koji su manje jasnog značenja i ne postoje čvrsti dokazi derogacije ili ograničenja značenja.
- Dodavanje nejasnih jasnim ajetima i razumijevanje ajeta koji nisu kategorički dokaz u kontekstu kategoričnih ajeta.
- Koristiti se povodima objave ukoliko su poznati. Ta saznanja otkrivaju dodatne detalje i pomažu u pravilnom razumijevanju ajeta.
- Uzimanje u obzir historijskog konteksta, posebnih situacija i specifičnosti vremena u kojem se desio povod objave. Pod ovim ne podrazumijevamo samo povode objave ajeta za koje važi pravilo:

² Dr. Jusuf el-Kardavi, *Kako se odnositi prema sunnetu Poslanika – smjernice i pravila*, Međunarodni institut za islamsku misao, SAD, 1995., str. 93.

“Smisao je u općenitosti izraza a ne u posebnosti povoda”, nego ciljamo da je pojavom islama došlo do razvoja ozbiljnih izazova i opasnosti koje je bilo moguće, barem teoretski, iskorijeniti prije nego što puste korijenje i osiguraju svoj opstanak. Zanemarivanje ovih vanrednih okolnosti vodi ka uopćavanju pojedinih tekstova na način da postaju suprotstavljeni pravilima i principima Kur'ana. Primjer takvog stanja nalazimo u razumijevanju ajeta: *O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! Iznajte da je Allah na strani čestitih.*³ Naknadno ćemo pojasniti ovaj primjer, uz Allahovo dopuštenje.

- Uvažavanje različitosti značenja kur'anskih izraza shodno kontekstu u kojem se spominju. Primjer za to je riječ “ljudi” koja u nekim kontekstima označava sve ljude kao što je to slučaj na početku sure En-Nisa', a nekada se odnosi samo na grupu ljudi kao što je slučaj u riječima Uzvišenog: *One kojima je, kada su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!"*⁴
- Početi sa osnovnim principima na kojima se gradi odnos muslimana prema nemuslimanu kako bi se izbjegao parcijalni pristup koji vrlo često zna dovesti do međusobnog udaljavanja. To može dovesti do zanemarivanja historijskog konteksta, o čemu će biti govora poslije.
- Koliko je moguće koristiti se fikhskim naslijedevezanim za ovu temu i analizirati ga u okviru ovog pristupa kako bi kur'anski i hadiski tekstovi bili presudni a ne da se nad njima sud donosi.
- Uzimati u obzir intelektualno naslijede, prostorne i vremenske uvjete u kojima su izrečena određena mišljenja i donešene fetve koje se mijenjaju sa promjenom vremena i okolnosti uz zasnovanost na nepromjenjivim temeljima.
- Pridržavanje kur'anskog pravila koje propisuje pravdu pa i u odnosu prema neprijatelju: *Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budi-*

³ Et-Tevbe, 123.

⁴ Alu 'Imran, 173.

*te, to je najbliže čestitosti.*⁵ Nema nikakve sumnje da su pojedini narodi načinili veliku nepravdu, nasilje i okupaciju muslimanske teritorije bez ikakva prava kao što smo mogli vidjeti proteklih desetljeća u odnosu prema Palestini, Kašmiru, Iraku, Čečeniji, Filipinima i drugim mjestima. Čini se da govor o lijepom odnosu muslimana prema miroljubivom nemuslimanu dolazi kao odgovor na sve ono čemu je islam izložen od zlonamjernih optužbi ili mijenjanje "nepromjenjivih" šerijatskih principa, ili poricanje onoga što "potvrđuje islamsko pravo" u prošlosti. Ovo nije cilj našeg istraživanja, nego prezentacija istine kako je mi vidimo.

- Neki u historiji poznati postupci muslimanskih vladara nisu neprikosnoveni dokazi da je to postupanje po pravilima islama, posebno kada postoji jasna argumentacija da se ti postupci suprotstavljaju jasnim kur'anskim tekstovima i vjerodostojnim hadisima. Ne donosi se sud o islamu na osnovu propisa koji su ljudi uspostavili, nego se sudi o ljudima i njihovim postupcima na osnovu kur'anskih tekstova i vjerodostojnih hadisa u svjetlu nepromjenjivih jasnih principa. Primjer toga jeste i ono što neki nazivaju *džihadu-t-talebi* ili ratni pohod radi dostavljanja poruke islama smatrajući da je to jedini način da se dostavi poruka bez obzira na promjenu mjesta i vremena, te tehnološkog napretka koji pojednostavljuje načine dostavljanja poruke bez ikakvih prepreka.
- Revizija stavova o derogiranim ajetima u Kur'anu osim u slučaju kada postoji kategoričan dokaz o derogaciji. Kur'anski tekst je potvrđen potpuno vjerodostojnom (*mutevatir*) predajom te argumenti derogacije pojedinih ajeta moraju biti najmanje iste snage vjerodostojnosti, što je zastupljeno samo u kur'anskem tekstu. Pojedinačne, ahad-predaje su relativan a nikako kategoričan dokaz. Kada je u pitanju vjerodostojan hadis, prenesen *mutevatir*-predajom, iako su rijetki, oni su uglavnom *mutevatir* po značenju. Na osnovu prezentovanog mi odbacujemo, kao što je to uradio imami-Šafija, ispravnost derogacije Kur'ana sunnetom.

⁵ El-Ma'ide, 8.

Značajno je spomenuti da neki istraživači među učenjacima odbacuju pretjerane tvrdnje o postojanju na stotine primjera derogacije u Kur'anu. Imam Es-Sujuti je mišljenja da broj derogiranih ajeta u Kur'anu ne prelazi devetnaest ajeta, a doktor Subhi es-Salih smatra da je njihov broj deset ajeta.⁶

Sujuti prenosi od Ibn El-Hisara: "U vezi s pitanjem derrogacije ne oslonjamo se na mišljenja običnih mufesira niti na stavove mudžtehida bez vjerodostojne predaje i nepostojanja kontradiktornosti. Derogacija podrazumijeva dokidanje nekog propisa ili njegova uspostava koji je potvrđen u vrijeme Poslanika, s.a.v.s. U vezi s ovim pitanjem prihvatamo ono što je preneseno predajom i historijski potvrđeno a ne individualna mišljenja i stavove.

Doktor Abdullah El-Džedi', Allah ga sačuva, detaljno objašnjava situacije u kojima su učenjaci selefa, prije Šafije, koristili izraz derrogacija bilo da se on odnosio na potpunu derrogaciju ili djelimičnu – s ciljem sužavanja općenitog, ili ograničenja absolutnog, ili specificiranja uopćenog te privremene zabrane primjene teksta zbog promjene okolnosti i prijenosa osnovnog propisa dopuštenosti izvedenog iz šutnje Zakonodavca o istom, kao što je slučaj sa zabranom vina.⁷

Poglavlje drugo:

Osnovni principi u odnosu muslimana prema nemuslimanu

Pogrešno razumijevanje pojedinih kur'anskih i hadiskih tekstova nastaje zbog njihove odvojenosti od osnovnih principa i ključnih pojmova koji su u direktnoj vezi sa temom rada... Moguće je ove principe sažeti u nekoliko tačaka:

- U osnovi cilj islamske poruke jeste milost i postizanje dobra za cijelo čovječanstvo, za sva stvorenja: *A tebe smo samo kao milost*

⁶ Dželaluddin es-Sujuti el-Halebi, *El-Itkan fi 'ulumi-l-Kur'an*, t. 4, dž. 2, 1978. g., str. 30-32. Također pogledati: dr. Subhi es-Salih, *Mebahis fi 'ulumi-l-Kur'an*, t. 14, Bejrut, 1982. g., str. 259-274.

⁷ Dr. Abdullah el-Džedi', *El-Mukaddimat el-essasije fi 'ulumi-l-Kur'an*, Er-Rejjan, Bejrut, Centar za islamska istraživanja, Leeds, Engleska, prvo izdanje 2001. godine, str. 207-217.

*svjetovima poslali.*⁸ Poslanik, s.a.v.s., pojašnjava kako spomenuta milost nije kao milost nekog prema svome prijatelju, nego milost prema svim ljudima, kao što se bilježi u hadisu: "Onome ko se ne smiluje, neće se ni njemu smilovati."⁹ Također, preneseno je od Poslanika s.a.v.s.: "Milostivima će se smilovati Milostivi. Smilujte se stanovnicima Zemlje smilovat će vam se Onaj na nebu!"¹⁰ Primjećujemo da je naredba za samlost uopćena, bez sužavanja samo na muslimane, jer nisu muslimani jedini stanovnici Zemlje.

- Jedan od plodova spomenute milosti jeste želja za dobrom cijelom čovječanstvu i poziv da se odazovu Allahu i Njegovu Poslaniku. Odnosno poziv koji će ih oživiti i osigurati im sreću dunjaluka i ahireta. U tom kontekstu šejh Fejsal Mevlevi, Allah ga sačuvao, pita se: "Da li je moguće da pozivaš čovjeka u nešto a ti ga mrziš, ne podnosiš ga, već pripremaš rat protiv njega?! Da li je moguće da ga u ovakovom stanju pozivaš mudro i lijepom riječi?"¹¹

Riječi Allaha, dž.š.: *Vi njih volite, a oni vas ne vole,*¹² uspoređuju ljubav muslimana prema nemuslimanu i ponašanje nekih savremenika Muhammeda, s.a.v.s., koji nisu muslimani. Uočavamo da se ovim ajetom dopušta ljubav prema nemuslimanima jer bi u suprotnom bila izrečena zabrana ljubavi i želje za dobrom i uputom prema njima. Ljubav prema ljudima ne znači želja da ostau u nevjерstvu. Ovdje ne mislimo na imansku i akaidsku ljubav, nego na želju za dobrom i uputom za njih i ljubav prema miroljubivim od njih. Da je ljubav prema nemuslimanu u osnovi zabranjena ili suprotna principu "prijateljstva i odričanja" ne bi Allah dopustio muslimanu da se ženi kršćankom. Brak sa njom je zasnovan na nježnosti i ljubavi: *I jedan od dokaza Njegovih je*

⁸ El-Enbija', 107.

⁹ Bilježi ga Buharija. Pogledati Buharijin *Sahih*, komentar dr. Muhameda Muhsina Hana, Nova biblioteka Rijad, 1982., dž. 2, str. 26-27, hadis broj 42.

¹⁰ *Sunen Ebu Davuda*, komentar Muhameda Muhjuddina Abdulhamida, Egipatska biblioteka, Bejrut, dž. 4, str. 285, hadis broj 4941.

¹¹ Šejh Fejsal Mevlevi, *Osnovna razumijevanja islamskog da'veta u zapadnim zemljama*, preuzeto sa internetske stranice spomenutog šejha.

¹² Alu 'Imran, 119.

*to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za one koji znaju.*¹³ Iz ovog konteksta razumijemo da se zabrana ljubavi prema nemuslimanu odnosi na one koji neprijateljuju prema Allahu i Njegovu Poslaniku a ne na ostale nemuslimane: *Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi.*¹⁴

- Islamski izraz za dostavljanje poruke islama jeste *da'va*, a pravo onog koji se poziva je da prihvati taj poziv ili ga odbije. Zbog toga Kur'an i sunnet Poslanika, s.a.v.s., potvrđuju zabranu prisiljavanja u vjeru: *U vjeru nije dopušteno silom nagoniti – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. – A Allah sve zna i čuje.*¹⁵

Postoji tvrdnja nekih da se, na osnovu općeg pravila odnosa prema nemuslimanu, istom daje izbor između tri opcije: prihvatanje islama, plaćanje džizje, ili rat. Kada bi ta tvrdnja bila tačna onda bi posljednje dvije podrazumijevale prisilu koja je strogo zabranjena, o čemu postoje mnogi ajeti kategorične argumentacije. Da'va se ne realizira osim na lijep način. Prisila ne ulazi u značenje mudrog poziva ili na lijep način ili na najbolji način: *Na putu Gospodara svoga mudro i lijepim sayjetom pozivaj i s njima na najlepši način raspravljam! Gospodar tvoj zna one koji su zalučali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravome putu.*¹⁶

- Za odbijanje poziva u vjeru nije predviđena svjetovna kazna: *A ako glave okrenu – pa, Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si dužan samo da obznanиш.*¹⁷

¹³ Er-Rum, 21.

¹⁴ El-Mudžadela, 22.

¹⁵ El-Bekare, 256.

¹⁶ En-Nahl, 125.

¹⁷ Eš-Šura, 48.

Kur'an časni pojašnjava da je pluralizam u ljudskim zajednicama, od kojih je i pluralizam u vjeri normalna pojava. Muslimani nemaju pravo, niti je to njima u obavezi, da dokidaju spomenuti pluralizam. Allah, dž.š., kaže: *A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispuniće riječi Gospodara tvoga: "Napuniću, zaista, Džehennem džinima i ljudima – zajedno!"¹⁸* Također, Allah, dž.š., kaže: *Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?*¹⁹ Zato je neosnovana tvrdnja da je neophodan nestanak svih drugih religija osim islama na osnovu Allahovih riječi: *Allahu je prava vjera jedino – islam.*²⁰ Ili na osnovu riječi: *A onaj ko želi neku drugu vjeru osima islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svjetu nastradati.*²¹

Ova dva ajeta se odnose na posljedice vjerovanja ili nevjerovanja na ahiretu, a ne na osovjetsku kaznu zbog odbijanja islama. Jedino je Allah, dž.š., Onaj Koji prihvata nečije vjerovanje.

- Pored toga što su veze među ljudima po osnovu ugovora i imanske veze među braćom najuzvišenije, postoje i druge veze među ljudima. Bratstvo cijelog čovječanstva obuhvata sve ljude, muslimane i nemuslimane. Primjećujemo da sve mekkanske sure počinju riječima: "O ljudi", a ne riječima: "O vjernici." Ovi ajeti se uglavnom odnose na međuljudske veze bez obzira na vjersku pripadnost. Primjer nalazimo u riječima Uzvišenog: *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio.*²² I riječima: *O ljudi, mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali.*²³ Također, riječima Uzvišenog: *O ljudi, klanjajte*

¹⁸ Hud, 118-119.

¹⁹ Junus, 99.

²⁰ Alu 'Imran, 19.

²¹ Alu 'Imran, 85.

²² En-Nisa', 1.

²³ El-Hudžurat, 13.

*se Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste se kazne sačuvali.*²⁴

- Odbacivanje vjerske netrpeljivosti priznavanjem jedinstvenosti poruke i poslanika koji su je dostavljali, i prihvatanje svih poslanika, vjerovanje u njih, i u objavu koja im je dostavljena. Allah, dž.š., kaže: *Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici – svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove.*²⁵ Također, Allah, dž.š., kaže: *On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!"*²⁶

Znači, ne postoji opravdanje za “vjerski rat” u kojem se sljedbenici jednog poslanika sukobljavaju sa sljedbenicima drugog poslanika pa makar muslimani smatrali da je islam posljednja vjera koja derogira sve prethodne zakone i vjere.

Kur'an poziva sljedbenike Knjige zajedničkoj riječi nama i njima: *da se nikome osim Allahu ne klanjam, da nikoga Njemu ravnim ne smatrano i dajedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo.*²⁷ A šta ako oni ne pristanu? U ajetu se ne kaže *ubijte ih, ratujte protiv njih, postupajte grubo i okrutno prema njima.* U nastavku ajeta se kaže: *Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"*²⁸

- Dostojanstven odnos prema ljudima jer su ljudska bića, shodno riječima Uzvišenog: *Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali.*²⁹ Odlikovanje spomenuto u ajetu odnosi se na “sinove Ademove” kako na muslimane tako i na nemuslimane. Od odlikovanja jeste i zabrana krvi, časti i imetka, za što su primjer Allahove riječi: *Zbog toga smo mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije ne-*

²⁴ El-Bekare, 21.

²⁵ El-Bekare, 285.

²⁶ Eš-Šura, 13.

²⁷ Alu 'Imran, 64.

²⁸ Alu 'Imran, 64.

²⁹ El-Isra', 70.

*koga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlju nered ne čini – kao da je sve ljudi poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva – kao da je svim ljudima život sačuvao.*³⁰ Zaštićena duša u ovom ajetu jeste ljudska duša općenito bez ograničavanja na vjernika. Identičan izraz je upotrijebio Poslanik, s.a.v.s., u hadisu kada je ustao iz počasti prema dženazi koja je prolazila. Kada mu je rečeno: "To je dženaza Jevreju", odgovorio je: "Zar nije duša?"³¹

- Osnovni princip na kojim se gradi odnos muslimana prema nemuslimanu, sa kojim nije u ratu, jeste dobročinstvo i pravednost. U vezi s ovim pitanjem Allahove riječi su jasne: *Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični – ali vam zabranjuje da prijateljujete sa onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu.*³²

Ono što nam skreće pažnju na sebe jeste opisivanje odnosa muslimana prema nemuslimanu terminom dobročinstvo. Dobročinstvo je najuzvišeniji vid ophođenja prema drugima kojim se u Kur'antu i sunnetu opisuje odnos prema roditelju. On podrazumijeva milost, poštivanje i lijep odnos. Upotreba izraza "činiti dobro" doslovno sadržava spomenuta značenja, iako je Allah, dž.š., mogao upotrijebiti i druge izraze koji upućuju na lijepo ophođenje. Ovaj izraz u potpunosti odgovara opisu islamske poruke kao "milost svjetovima". Kada je u pitanju izraz "pravednost" Imam el-Kurtubi bilježi od Ibn el-Arebija značenje riječi "da budete pravedni": "Da im udijelite dio svog imetka kako bi sa njima uspostavili dobre odnose a ne samo da budete pravedni prema njima, jer je pravda stroga obaveza kako prema neprijatelju tako i prema onim sa kojima ne ratujemo."³³

³⁰ El-Ma'ide, 32.

³¹ Buharijin *Sahih*, komentar od Es-Senedija, *Ihja'u-l-kutubi-l-Arebije*, dž. 1, str. 228, poglavljje o ustajanju pred dženazom Jevreju.

³² El-Mumtehine, 8-9.

³³ El-Kurtubi, *El-Džami' li ahkami-l-Kur'an*, Ihja'u-t-Turasi-l-Arebi, dž. 17, Bejrut, 1966., str. 59.

Kur'an poziva muslimane na dijalog sa sljedbenicima Knjige posebno uz naglašavanje međusobnih sličnosti: *I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način – ne sa onima među njima koji su nepravedni – i recite: "Mi vjerujemo u ono što se objavljuje nama i u ono što je objavljeno vama, a naš Bog i vaš Bog jeste – jedan, i mi se Njemu pokoravamo."*³⁴

Sam kur'anski tekst upućuje na postojanje značajnih razlika između tekstova nebeskih religija objavljenih poslanicima kao što su doktrinarna učenja vezana za vjerovanje u Boga i Njegova svojstva i imena. Pored evidentnih doktrinarnih razlika Kur'an traži od muslimana da otkrivaju i pravilno razumijevaju sličnosti između njih i sljedbenika Knjige kako bi ih iskoristili za uspostavljanje međusobne saradnje i potpomaganja u dobročinstvu, osim u slučajevima koji su zabranjeni islamskim propisima.

Od spomenutih sličnosti su: vjerovanje u Boga, poslanstvo, objave, nebeske knjige, Sudnji dan, moralne norme – mir, pravda, čovjekoljublje, pažljiv odnos prema životnjama, očuvanje okoliša i druge. A kada su u pitanju tumačenja pojedinih tekstova koji se spominju u hadisu, o zabrani nazivanja selama ehli-kitabijama i sužavanja im puta kojim idu, neophodno je iste razumijevati shodno metodologiji koju smo pojasnili u prvom poglavlju i osnovnim principima koje pojašnjavamo u ovom poglavlju.

Učenjaci su mišljenja, na osnovu Kur'ana i sunneta, da se tekst ovog hadisa ne odnosi na sve ehli-kitabije nego samo na one koje Allah opisuje kao: *A kada ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikada nije pozdravio.*³⁵ Naime, preneseno je da su pojedinci izvrtali riječi prilikom pozdrava Poslanika i umjesto selam govorili su mu *es-samu alejkum*, što znači "smrt tebi!". Budući da je Poslanik, s.a.v.s., bio najčišćeg srca i govora uputio je svoje ashabe da na njihov pozdrav odgovaraju samo sa riječima *ve alejkum*. Pa ako oni budu podrazumijevali selam i život onda će i njima biti tako odgovorenno a ako budu nešto drugo podrazumijevali isto će zauzvrat dobiti. Također, nemoguće je da sužavanje puta bude

³⁴ El-'Ankebut, 46.

³⁵ El-Mudžadele, 8.

pravilo po kojem se treba uvijek ponašati jer se to protivi pravilu o odnosu prema njima utemeljenom na dobročinstvu. Spomenuti tekst treba razumijevati u kontekstu vremena, prostora i ponašanja ljudi (i slično), kao odgovor na njihov slab odgoj i neprihvatljivo ponašanje kako bi se spriječili u ustrajavanju u takvom ponašanju.³⁶ Osnovno kur'ansko pravilo u vezi s ovim pitanjem je: *Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti.*³⁷

- Pravedan odnos prema svima, što uključuje i nemuslimane. Kur'an poziva na pravednost čak i prema neprijatelju: *Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti, i bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite!*³⁸

Ne spada u pravednost loše se odnositi prema nemuslimanima, niti na njihov lijep odnos odgovoriti bilo kako osim lijepim: *Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobra?*³⁹

Shodno metodološkim postavkama o kojim je bilo govora u prvom poglavlju i osnovnim principima ukratko prikazanim u drugom poglavlju, prelazimo na raspravu o tri sumnje koje se često prezentiraju u zapadnim medijima. Ove sumnje promiču i pojedini muslimani, što u integrativnom pristupu razumijemo kao pogrešno razumijevanje islama. Razlog takvog razumijevanja nalazi se u prihvatanju stavova pojedinih naših ispravnih prethodnika a da se pri tome ne uzimaju u obzir historijske okolnosti i stanje pod čijim utjecajem su iskazani. Ne poznajemo nijednog od njih koji je za sebe tvrdio da je nepogrešiv. Svi su se ponašali shodno pravcu imama Šafije, koji je rekao: "Moje mišljenje je ispravno, ali postoji mogućnost greške. Mišljenje drugog je pogrešno, ali postoji mogućnost da je ispravno." Ovaj pravac se u potpunosti razlikuje od pravca pojedinih koji kažu: "Moje mišljenje je ispravno i ne postoji mogućnost pogreške, a mišljenje drugog je pogrešno i ne postoji mogućnost da je ispravno!"

³⁶ Ebu Davud, *Sunen*, dž. 4, str. 352-353., hadisi broj 5205 i 5206.

³⁷ En-Nisa', 86.

³⁸ El-Ma'ide, 8. Također, pogledati: En-Nisa', 105-113., 135.

³⁹ Er-Rahman, 60.

Poglavlje treće: Odgovor na sumnje i korigovanje razumijevanja

Prva sumnja: Razumijevanje džihada

Sažetak ove sumnje je sadržan u razumijevanju džihada kao "svetog rata" protiv pripadnika drugih vjera u kojem su njihovi životi i imeci dopušteni. Grupa učenjaka sljedbenika Knjige je već ranije osudila ideju vjerskog ratovanja koji su se desili u njihovoј prošlosti. Međutim islamski učenjaci još uvijek su čvrsti u stavu u vezi s ovim pitanjem a on nije podoban za okolnosti u našem vremenu. Rezultat takvog stava jeste nasilje kojeg su počinili pojedini muslimani nad nedužnim osobama nemuslimanima i njihovom djecom u ime islama i pod zastavom džihada.

Odgovor na sumnju:

1. Izraz "sveti rat" u Kur'anu se nigdje ne spominje niti ga spominje ijedan hadis. Ovaj izraz jeste doslovan prijevod sa engleskog jezika "Holy War" a njegovo značenje nema nikakve sličnosti sa pojmom džihada u islamu. "Sveti rat" u riječnicima engleskog jezika podrazumijeva vođenje rata u ime određene religije protiv pripradnika drugih religija zbog njihove pripadnosti toj religiji. Ovakvo razumijevanje se direktno protivi osnovnim principima koje smo pojasnili u drugom poglavlju. Pojam "sveti ratovi" je nastao u Evropi, u vrijema mračnog razdoblja Evrope, a njegovo značenje se odnosilo na ratove koji su vođeni protiv muslimana, kao što je slučaj sa krstaškim ratovima i ratovima između pojedinih sekti unutar kršćanstva poznatih kao vjerski ratovi u Evropi.
2. Izraz *džihad* je izведен iz korijena *dž-h-d*, što označava ulaganje napora i truda. U kur'ansko-hadiskom kontekstu izraz *džihad* koristi se u nekoliko značenja od kojih su sljedeći:
 - a) Značenje koje upućuje na borbu protiv individualnih prohtjeva u kontekstu govora o namazu i činjenju dobrih djela kao što je to u riječima Uzvišenog: *O vjernici, molitvu obavljajte i Gospodaru svome se klanjajte, i dobra djela činite da biste postigli ono što želite, i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On je vas*

*izabrazao i u vjeri vam nije ništa teško propisao.*⁴⁰ Također, Uzvišeni kaže: *Onaj ko se boji susreta s Allahom – pa, doći će, sigurno, Dan obećani; a On sve čuje i sve zna!* A onaj ko se bori – bori se samo za sebe, jer Allah, sigurno, može bez svih svjetova biti.⁴¹ Jasno je da kontekst ovih ajeta nema nikakve veze sa vođenjem rata.

- b) Nekada džihad označava “mirnodopsku borbu” u okrilju društvenih nastojanja uspostavljanja pravde i istine. Kur'an mudžahide opisuje kao one koji se bore svojim imetkom i životima a udjeljivanje na Božjem putu jeste jedan oblik džihada kao što je spomenuto u riječima Uzvišenog: *One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili.*⁴² Također, Uzvišeni kaže: *I bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim.*⁴³

Postoji i “kur'anski džihad”, koji se odnosi na prezentiranje njegovog sadržaja kao što je u riječima Uzvišenog: *Zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori.*⁴⁴

Božiji Poslanik, s.a.v.s., nazvao je najboljim džihadom izgovoriti istinu pred vladarom: “Najbolji džihad jeste riječ pravde izgovorena pred nepravdenim vladarom.”⁴⁵ Također: “Ko se suprotstavi nevjernicima svojom rukom on je vjernik, ko se suprostavi svojim jezikom on je vjernik.”⁴⁶

- c) Također, Časni Kur'an i hadisi Poslanika spominju i treće značenje džihada koje se odnosi na bitku na bojnom polju. Obično se ovo značenje označava izrazom “borba”. Kur'anski tekst upućuje da ovaj oblik džihada postoji samo u dva slučaja:

⁴⁰ El-Hadždž, 77-78.

⁴¹ El-'Ankebut, 5-6.

⁴² En-Nisa', 95.

⁴³ El-Hudžurat, 15.

⁴⁴ El-Furkan, 52.

⁴⁵ Bilježi ga Et-Tirmizi, poglavje o smutnji, i Ebu Davud, početak poglavlja o iskušenjima, poglavljje o naredbi i zabrani.

⁴⁶ Bilježi ga Muslim, dodatak knjige o vjerovanju, poglavje o zabranjivanju zla je od imana, te da se iman smanjuje i povećava, i da je naređivanje dobra i zabranjivanje zla stroga obaveza.

- prvi: odbrana od napada neprijatelja,
- drugi: sprečavanje smutnje.

Oba ova slučaja su spomenuta u sljedećim ajetima sure El-Bekare: *borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! – Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu. I napadajte takve gdje god ih sretnete i progonite ih odande odakle su oni vas prognali. A zlostavljanje je teže od ubijanja! I ne borite se protiv njih kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! – neka takva bude kazna za nevjernike. A ako se prođu – pa, Allah zaista prašta i samilostan je. I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje. Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone.*⁴⁷

Usuđujemo se kazati da se ovim ajetima opravdava vođenje vojnog džihada, i to iz sljedećih razloga:

Prvi razlog: U prvom ajetu, broj 190, pojašnjava se osnovanost ratovanja protiv napadača s ciljem da se odbije njegov napad. Kur'an i hadisi Poslanika ukazuju da nije dopušteno pribjegavati ovoj vrsti džihada osim u slučajevima kada je sigurno da ne postoji drugi način da se zaustavi napad neprijatelja.

Drugi razlog: Tokom odbrambenog džihada nije dopušteno prelaziti granice potrebne za odbranu od napada, odnosno pretjerivati u pravu na odgovor na napad. Sunnet Poslanika, s.a.v.s., detaljno pojašnjava zabrane kao što su: ubijanje žena, djece i starijih osoba, ubijanje svećenika i redovnika. Također, zabranjeno je ubijanje životinja, sječa drveća koje daje plod, spaljivanje i uništavanje infrastrukture osim za što postoji jasna vojna potreba, zabranjeno je nehumano postupati sa zarobljenicima i masakrirati leševe poginulih. Na osnovu kasanog zaključujemo da je cilj suprotstavljanja napadu neprijatelja njegovo odbijanje a ne ubijanje što je moguće većeg broja neprijatelja.

⁴⁷ El-Bekare, 190-194.

Štaviše, Allah, dž.š., naređuje da se pozitivno odgovori na svaku mogućnost mirnog rješavanja sukoba kako bi se izbjegao nastavak ratovanja, riječima: *Ako neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštiti da bi saslušao Allahove riječi, a potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega.*⁴⁸ Također, riječima: *Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna.*⁴⁹ Kao prijetnja prelasku tih granica dovoljne su riječi Allaha, dž.š.: *Ali vi ne otpočinjite borbu! – Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu.*⁵⁰

Treći razlog: Allahove riječi: *I napadajte takve gdje god ih sretnete* ne upućuju na opće ubijanje svih nevjernika, kako to neki zagovaraju, jer ajet u istom kontekstu nastavlja: *progonite ih odande odakle su oni vas prognali*⁵¹ što dokazuje da je nasilje nad muslimanima prije učinjeno. Zato su učenjaci na stanovištu da su prvi ajeti objavljeni o temi ratovanja oni u suri Al-Hadž: *Allah doista štiti vjernike, Allah, sigurno, ne voli nijednog izdajnika, nezahvalnika. Dopošta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allah je, doista, kadar da ih pomogne - onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: "Gospodar naš je Allah!" A da Allah ne suzbija neke ljudi drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije u kojima se mnogo spominje Allahovo ime. A Allah će, sigurno, pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu, – ta Allah je zaista moćan i silan.*⁵²

Četvrti razlog: U kontekstu prije spomenutog ajeta: "i progonite ih odande odakle su oni vas prognali" Allah, dž.š., kaže: *A zlostavljanje je gore od ubijanja.*⁵³

To dokazuje da se ovdje spomenutim nasiljem ne misli na širk, nego na zulum koji obuhvata nasilje u vjeri koje je dovelo do protjerivanja iz domova kao što su poznati događaji iz života Poslanika. Kada bi bila tačna tvrdnja da se značenje ovog ajeta odnosi na širk onda bi ta tvrdnja

⁴⁸ Et-Tevbe, 6.

⁴⁹ El-Enfal, 61.

⁵⁰ El-Bekare, 190.

⁵¹ El-Bekare, 191.

⁵² El-Hadždž, 38-40.

⁵³ El-Bekare, 191.

došla u koliziju sa pravilom: *U vjeru nije dopušteno silom nagoniti.*⁵⁴ Pored toga, iskorjenjivanje širka znači rat bez kraja, koji neće prestati dok se ne dokine svaki oblik širka. Uz to, nemoguće je očekivati da svi ljudi budu vjernici, shodno riječima Uzvišenog: *A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici.*⁵⁵

Već smo spomenuli neophodnost pluralizma, kao što je to u riječima Uzvišenog: *Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici.*⁵⁶

Peti razlog: Allahove riječi: *I borite se protiv njih dok mnogoboštvo ne iščeze i dok samo Allahova vjera ne ostane.*⁵⁷, te riječi: *I borite se protiv njih sve dok mnogoboštvo ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno isповijedati ne mogne.*⁵⁸, ne mogu se tumačiti kao: "dok ne nestane širka" ili "dok ne nestanu sve vjere osim islama", jer je islam jedina ispravna vjera, shodno riječima Uzvišenog: *Allahu je prava vjera jedino – islam*⁵⁹ i riječima: *A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati.*⁶⁰

Kada bi ovakvo shvatanje bilo ispravno, onda bi uvjet za prestanak rata bio ulazak nemuslimana u islam. Međutim prethodno spomenuta dva ajeta to ne uvjetuju. U ajetu iz sure El-Bekare nalazimo da je uvjet za prekid ratovanja prestanak napada neprijatelja: ...*onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje.*⁶¹

U suri El-Enfal Uzvišeni kaže: *A ako se oni okane, – pa, Allah dobro vidi šta oni rade.*⁶²

Pored toga, tu su mnoga pravila i osnovni principi utemeljeni kur'anskim tekstom, o nedosljednosti uklanjanja širka putem ratovanja. Od tih pravila je zabrana utjerivanja silom u vjeru, te ophođenje prema

⁵⁴ El-Bekare, 256.

⁵⁵ Jusuf, 103.

⁵⁶ Junus, 99.

⁵⁷ El-Enfal, 39.

⁵⁸ El-Bekare, 193.

⁵⁹ Alu 'Imran, 19.

⁶⁰ Alu 'Imran, 85.

⁶¹ El-Bekare, 193.

⁶² El-Enfal, 39.

onome ko u miru živi na temelju pravednosti i dobročinstva bez obzira koju vjeru isповijedao.

Šesti razlog: Riječi Uzvišenoga: *Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klove.*⁶³ Po drugi put potvrđuju da je cilj borbe odgovor na napade istom mjerom, zbog čega se u ajetu naređuje bogobojsavnost, odnosno svijest o Božjoj prisutnosti i zabrani forsiranja borbe preko granice koja je neophodna da se odbrani od napada neprijatelja.

Sedmi razlog: Ajeti sure El-Hudžurat potvrđuju ono što je spomenuto u suri El-Bekare da je borba propisana samo da bi se odbranilo od napada ili otpadništva, odnosno da bi se sprječilo nasilje pa i kada ono dolazi od nasilnika muslimana. Allah, dž.š., kaže: *Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni. Pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista pravedne voli.*⁶⁴

Suština propisa u ovom ajetu je vezana za napadanje, pa makar i od strane muslimana. Kada bi suština bila vezana za vjeru onda u ovom ajetu ne bi bilo dozvoljeno ratovati, jer centralni razlog nečega je uvijek u vezi sa pravnim propisom u bilo kojem kontekstu.

U kontekstu spomenutih ključnih ajeta moguće je razumijevati pojedine hadise kao što su riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne posvjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik..."⁶⁵ Nije mi poznato da ijedan islamski učenjak riječ "ljudi", u spomenutom hadisu, tumači kao cijeli ljudski rod jer bi, u tom slučaju, hadis bio u suprotnosti sa osnovnim principima kao što je zabrana nasilnog utjerivanja u vjeru. U ovom slučaju je neophodno termin "ljudi" razumijevati u njegovom užem značenju shodno drugim

⁶³ El-Bekare, 194.

⁶⁴ El-Hudžurat, 9.

⁶⁵ Bilježi ga Buhari, poglavljje o zahtijevanju pokajanja otpadnika i borba protiv njih, dio o ubistvu onoga ko odbije prihvatići ključne obaveze, i što se veže za otpadništvo.

pravilima koja ograničavaju značenje ovog izraza. Takav slučaj je i u riječima Uzvišenog: *One kojima je, kad su im ljudi rekli: "Ljudi se okupljaju radi vas, treba da ih se pričuvate!"*⁶⁶, u značenju "neki ljudi".

Kada bi neki od učenjaka i pokušao protumačiti ovaj hadis u značenju da se riječ "ljudi" odnosi na arapske idolopoklonike, morao bi argumentirati takav stav. Neki od argumenata bi bili: Arabijski poluotok je kolijevka islama i početna tačka širenja, ili da su Arapi najbolje bili upoznati sa iskrenošću Poslanika, s.a.v.s., i Njegovim porijeklom. Također, da je Kur'an objavljen na arapskom jeziku pa oni najbolje razumiju šta se želi kazati, ili da idolopoklonici, za razliku od kršćana, nemaju svoju vjeru. Bez obzira na spomenutu argumentaciju istu ne možemo prihvati. Kada bi je prihvatali, došlo bi do kontradikcije sa pravilom da nema nasilnog utjerivanja u vjeru, za što tvrdimo da je kategorične argumentacije. Ne postoji dokaz o izuzimanju idolopoklonika Arapskog poluotoka iz ovog pravila a njegovo značenje obuhvata sve one koji se bore protiv muslimana bez obzira jesu li oni arapski idolopoklonici ili sljedbenici knjige ili neko drugi.

Ovo nije jedini primjer gdje se daje prilika pokajanja onima protiv kojih je dopušteno boriti se zbog njihovog neprijateljstva. Najbolji primjer za to jeste ajet o razbojništvu kojim se propisuje izuzimanje od kazne ubistvom ili raspinjanjem onih koji se pokaju: *Ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete! I znajte da Allah prašta i milostiv je.*⁶⁷

Kao što je slučaj sa mogućnošću oprosta za ubistvo u saradnji sa potrođicom ubijenog.

A što se tiče riječi Uzvišenog: *Bit će te pozvani da se borite protiv naroda veoma hrabrog i moćnog, sve dok se ne pokori.*⁶⁸, one ne podrazumijevaju izbor između islama i borbe samo zbog protivljenja pravila "zabrani prisile" nego i zbog postojanja mogućnosti da su oni već počinili nasilje ili pomagali u nasilju, ali im se ipak daje mogućnost prihvatanja islama kao

⁶⁶ Alu 'Imran, 173. Mudžahid, Mukatil, Ikrime i El-Kelbi dijele mišljenje da se ovim ajetom cilja Naim bin Mes'ud, koji je obavijestio Poslanika, s.a.v.s., da su se Kurešije okupile i premašuju napad na njega. El-Kurtubi pojašnjava da je isti slučaj sa ajetom: *Ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoj darovaao zavidjeli.* (En-Nisa', 54.), jer se pod izrazom "ljudi" misli na Muhammeda, s.a.v.s. (*El-Džami' li Ahkami-l-Kur'an*, dž. 4, str. 279.)

⁶⁷ El-Ma'ide, 34.

⁶⁸ El-Feth, 16.

najboljeg načina sprečavanja njihovog neprijateljstva i zbližavanja srca. Ovo je praksa koju smo naučili u historiji, jer Poslanik, s.a.v.s., nikada nije objavio rat osim u slučaju njihovog neprijateljstva i nasilja. Zbog toga kažemo da spomenuti ratovi ulaze u značenje ajeta iz sure El-Bekare, koje smo prije spomenuli, a nisu izuzetak od njih ili derogacija istih.

Druga sumnja: Pojava islama

Sažetak ove sumnje je sadržan u tvrdnji da je islam vjera istine i da je zbog toga pozvana da vlada cijelim svijetom. Neki smatraju da pojava islama znači dokidanje svih vjera tako da na Zemlji ne ostane nijedna vjera osim islama, shodno riječima Uzvišenog: *On je poslao Poslanika Svoga s upuštvom i pravom vjerom da bi je uzdigao iznad svih vjera.*⁶⁹

Odgovor na sumnju:

Mišljenja smo da ova sumnja sadržava nekoliko grešaka:

1. Sumnja ne razlikuje pojavu islama od pojave muslimana, a to su dvije različite situacije koje ne moraju biti strogo povezane. Nekad muslimani ne dominiraju Zemljom, nekada zbog slabosti ili nezavidnog stanja muslimani ne predstavljaju vidljiv faktor kao što je to slučaj danas. Međutim pored takve situacije islam se konstantno širi što je jedna forma njegove pojavnosti, odnosno, najbitnija i najdugoročnija forma obzirom na istinu s kojom je došao.
2. Historija nas uči da se islam brže širio i više dobijao na značaju u periodima mira nego u periodima ratovanja. Takav slučaj je bio i sa ugovorom na Hudejbiji nakon kojeg je u svega godinu i po islam prihvatio daleko više muslimana nego u cijelom dotadašnjem periodu dugom devetnaest godina. Usprkos svim nedraćama koje su se nadvile nad ummetom poput prodora Tatara, krstaških ratova, kolonijalizma starog i savremenog, direktnog i indirektnog islam se i dalje širi, tako da se za islam kaže da je to vjera koja se najbrže širi na Zapadu. Zar postoji značajnija pojava od ove?! Moguće je da se u jednom periodu islam i pojavi u vojnem ili političkom kontekstu, ali

⁶⁹ Et-Tevbe, 33. Pogledati: El-Feth, 28., Es-Saff, 9.

- također, moguće je da to i ne potraje, shodno riječima Uzvišenog: *A u ovim danima Mi dajemo pobjedu sad jednima, sad drugima.*⁷⁰
3. Suženo razumijevanje pojave islama samo na vojni ili politički kontekst znači obavezivanje muslimana, a oni su manjina u svjetskoj populaciji, oko jedne petine, na ratovanje protiv ostalih stanovnika Zemlje bili u zavadi s njima ili u miru. Ovakvo razumijevanje je suprotno velikom broju principa koje smo pojasnili u drugom poglavljju. Što se tiče riječi Allaha, dž.š.: *Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allah ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne isповijedaju istinsku vjeru – sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno.*⁷¹, i riječi Uzvišenog: *O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjetete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih!*⁷², ova dva ajeta ne upućuju da je osnovni razlog borbe nevjerovanje ili neprihvatanje islama, ne samo zato što je takvo shvatanje u suprotnosti sa principima koje smo prije spomenuli.

Izdvajanje ova dva ajeta iz njihovog historijskog konteksta uzrokuje probleme. Nemuslimani su prvi počeli sa neprijateljstvom, pa su pokrenuli rat protiv muslimana. U tome su učestvovali mušrici, ali i Perzijanci, neka jevrejska pleme u Medini, i pojedini kršćani Gasanidi i Bizantinci. Nemaran odnos prema ovakvim prijetnjama je mogao dovesti do zatiranja islama dok je još bio u kolijevci. Situacija je nalagala da se osiguraju granice islamske države što je obuhvatalo i preventivne udare. Zato se uvodi glavarina sljedbenicima Knjige i onima koji su isto postupali kao dokaz priznavanja islama i nepostojanja neprijateljskih namjera prema muslimanima. Nikako se to nije moglo razumijeti kao izrabljivanje drugih ili kazna za neprihvatanje islama ili mito za njegovo prihvatanje.

Poznato je da glavarina koju nemusliman u islamskoj državi plaća jeste porez po osnovu državne garancije za njegovu unutarnju sigurnost i zaštitu od vanjskog neprijatelja, kao i pravo na socijalnu pomoć u slučaju ugroženosti siromaštvo ili drugim nedaćama. To je porez na koristi a ne

⁷⁰ Alu 'Imran, 140.

⁷¹ Et-Tevbe, 29.

⁷² Et-Tevbe, 123.

porez zbog odbijanja prihvatanja islama. Poznato je da su postojale zavjere pojedinih skupina nemuslimana kao što je poznata zavjera Kurejšija sa Jevrejima prilikom Bitke na Hendeku, što pojašnjava namjere Allahove riječi: *A borite se protiv svih mnogobožaca, kao što se oni svi bore protiv vas; i znajte da je Allah na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone.*⁷³, što znači: borite se svi protiv njih jedinstveni kao što se oni bore protiv vas svi i jedinstveni.

Dokaz da se ovim ajetom ne misli na sve nevjernike jeste upotreba izraza "mnogobošci" što se konkretno odnosi na mušrike Arape. Da se podrazumijeva rat protiv svih nemuslimana onda bi bio korišten izraz "nevjerici". Bez obzira što postoji više oblika širka, Kur'an ne koristi izraz "mnogobošci" kada govori o kršćanima ili Jevrejima.

Treća sumnja: Mržnja i borba protiv nevjernika gdje god se nalazili

Sažetak ove sumnje se odnosi na tvrdnje da islam poziva mržnji prema nemuslimanima i zabranjuje prijateljevanje sa sljedbenicima Knjige, te da islam opravdava njihovo ubijanje i zarobljavanje i uspostavljanje zasjeda za njih, shodno riječima Uzvišenog: *O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici.*⁷⁴, te riječima Uzvišenog: *Onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte!*⁷⁵

Odgovor na sumnju:

Ajet iz sure Alu 'Imran izraz "zaštitnici" (*evlija*) ne upotrebljava u značenju iskrenosti, lijepog odnosa i komšijskog poštovanja jer su to osnovni principi na kojima se gradi odnos muslimana prema nemuslimanu. Ovaj izraz se koristi u značenju traženja pomoći i uzdanje u druge radi zaštite ummeta. Proučili smo sve ajete koji se odnose na zabranu uzimanja nevjernika za zaštitnike i utvrđili smo da se svi odnose na pojedine negativne pojave kao što je zabrana uzimanja nevjernika za zaštitnike pored

⁷³ Et-Tevbe, 36.

⁷⁴ El-Ma'ide, 51.

⁷⁵ Et-Tevbe, 5.

muslimana, posebno ako je namjera povećanje ugleda kod njih. Neki ajeti se odnose na neprijateljsko postupanje prema muslimanima i uzimanje islama za predmet ismijavanja i omalovažavanja. Također, neki se odnose na uzimanje nemuslimana za zaštitnike tokom rata između njih i muslimana, kao što je poznati slučaj u kazivanju o Hatimu bin Ebi Belte'i..., što je moguća namjera Allahovih riječi: *Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima neprijateljstvo sklope*, govoreći: "Bojimo se da nas kakva nevolja ne zadesi."⁷⁶

Prijateljski odnos prema nevjernicima koji su u miru sa muslimanima ne znači poistovjećivanje u doktrini vjere. Kur'an dopušta muslimanu da se oženi nemuslimankom, kako je to naš profesor dr. Jusuf el-Kardavi, Allah ga sačuvao, kazao: "U praksi se ovdje radi o velikoj toleranciji islama jer dopušta da mu domaćica, njegov životni prijatelj i majka njegove djece, bude nemuslimanka a dajdže i tetke njegovođ djeci budu nemuslimani."⁷⁷

A Allahove riječi: *Onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete.*⁷⁸, i Njegove riječi: *Kada se u borbi s nevjernicima sretnete po šijama ih udarajte.*⁷⁹, odnose se na stanje rata sa arapskim mušricima. U nastavku ćemo navesti nekoliko primjera pogrešnog zaključivanja na osnovu sličnih ajeata u kojima se islam prezentuje kao neprijateljski nastrojen i da odobrava ubistvo pripadnika drugih vjera.

Fokusirat ćemo se na ajet iz sure Et-Tevbe kojeg neki nazivaju "ajet sablje" i tvrde da je on derogirao preko stotinu drugih ajeta Allahove knjige od kojih je i ajete koji zabranjuju prisilno utjerivanje u vjeru, propisuju dijalog mira i odnos prema nemuslimanu utemeljen na pravdi i dobročinstvu.

Prva greška: Tvrđnje da se ovaj ajet odnosi na sve nemuslimane, uključujući i Jevreje i kršćane, iako se u ajetu kaže: *ubijajte mnogobošce...* a ne kaže: "Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige i mnogobošci odvojili, sve dok im nije došao dokaz jasni." Razlika između tih izraza jasno je uočljiva u Allahovim riječima: *Nisu se nevjernici između sljedbenika*

⁷⁶ El-Ma'ide, 52.

⁷⁷ Dr. Jusuf el-Kardavi, *Nemuslimani u islamskom društvu*, Mektebetu Vehbeh, Kairo, 1992., str. 6.-7.

⁷⁸ Et-Tevbe, 5.

⁷⁹ Muhammed, 4.

*Knjige i mnogobošci odvojili sve dok im nije došao dokaz jasni.*⁸⁰ Jasno je da se taj ajet odnosi na mušrike, i to na mušrike Arape.

Druga greška: Ako uzmemu u obzir kontekst ajeta a ne značenje koje mu se pripisuje primijetit ćemo da se njegovo značenje odnosi na mušrike Arape. To argumentiramo činjenicom da ajet prije njega izdvaja one koji nisu pogazili ugovor: *Mnogobošcima s kojima imate zaključene ugovore koje oni nisu ni u čemu povrijedili, niti su ikoga protiv vas pomagali, ispunite ugovore do ugovorenog roka. Allah zaista voli pobožne.*⁸¹

Isto izuzimanje imamo u prethodnom ajetu u istoj suri: *Kako će mnogobošci imati ugovor sa Allahom i Poslanikom Njegovim?! – Ali s onima s kojima ste ugovor kod Časnog hrama zaključili, sve dok se oni budu ugovora pridržavali, pridržavajte se i vi, jer Allah zaista voli pobožne.*⁸²

Da je ispravno mišljenje da je širk dovoljan razlog za borbu ne bi bilo izuzimanja. U šestom ajetu govori se o pružanju zaštite mušriku koji za traži sigurnost kako bi čuo Allahove riječi a onda bio otpremljen na po uzdano mjesto za njega pa makar i ne živio u miru sa muslimanima. Ovo opovrgava tvrdnju da je širk dovoljan razlog za borbu.

Treća greška: Zapostavljanje suštinskog razloga za borbu protiv mušrika, ili, tačnije kazano, protiv grupe mušrika, a to je kršenje ugovora i otpočinjanje neprijateljstva prema muslimanima, kao što Allah, dž.š., kaže u istoj suri: ...*kako, kad oni, ako bi vas pobijedili, ne bi, kada ste vi u pitanju, ni srodstvo ni sporazum poštovali.*⁸³ Također, riječi Uzvišenog: *Ni rodbinstvo ni sporazum, kada je vjernik u pitanju, ne poštuju, i sve granice zla prekoračuju.*⁸⁴ I riječi Uzvišenog: *Oni Allahove ajete za ono što malo vrijedi zamjenjuju, pa od puta Njegova odvraćaju.*⁸⁵

Također, riječi Uzvišenog: *A ako prekrše zakletve svoje, poslije zaključenja ugovora s njima, i ako vjeru vašu budu vrijedali, onda se borite protiv kolovođa bezvjerstva – za njih, doista, ne postoji zakletve – da bi se okanili.*

⁸⁰ El-Bejjine, 1.

⁸¹ Et-Tevbe, 4.

⁸² Et-Tevbe, 7.

⁸³ Et-Tevbe, 8.

⁸⁴ Et-Tevbe, 10.

⁸⁵ Et-Tevbe, 9.

*Zar se nećete boriti protiv ljudi koji su zakletve svoje prekršili i nastojali da protjeraju Poslanika, a prvi vas napali? Zar ih se bojite? Preče je da se Allaha bojite, ako ste vjernici.*⁸⁶

Sada je jasno da se ajetima iz sure Et-Tevbe, od prvog do trinaestog ajeta, misli na grupu arapskih mušrika koji ne samo da su počeli neprijateljstvo prema muslimanima, nego su i prekršili ugovor sa Hudejbije i nagovarali plemena na borbu protiv muslimana nakon osvajanja Mekke. Zbog toga su zaslužili da se bori protiv njih, jer su ubijali nedužne ljude, uzrokovali smutnju i odvraćali od Allahova puta. To su vrlo jaki argumenti da se opravda borba protiv njih u kontekstu ključnih ajeta iz sure El-Bekare (190-194.) a ne derogacija istih ili izuzetak od njih.

Četvrta greška: Tvrđnje da se značenje ajeta odnosi na sve nevjernike, ili makar na sve mušrike Arape, u suprotnosti su sa osnovnim principima koje smo spomenuli u drugom poglavlju a odnose se na zabranu silom utjerivanja u vjeru pa makar se radilo o mušriku ili ateisti.

Peta greška: Tvrđnje da je dopušteno ubiti nevjernika samo zato što on ne vjeruje znači da Šerijat naređuje da se ljubav izražava kroz ubistvo voljenog! Kur'an dopušta muslimanu muškarcu da se oženi ženom nevjernicom od sljedbenika Knjige: *Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena; i čestite vjernice su vam dozvoljene, i čestite kćeri onima kojima je data Knjiga prije vas, kada im vjenčane darove njihove dadnete s namjerom da se s njima oženite a ne da sa njima blud činite i da ih za prilježnice uzimate. A onaj ko otpadne od prave vjere – uzalud će mu biti djela njegova i on će, na onom svijetu, nastradati.*⁸⁷ Također, naređuje mužu da se prema supruzi odnosi milostivo i sa ljubavlju: *I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.*⁸⁸

Proizlazi da islam naređuje mužu da ubije svoju ženu gdje god je sretne, opsjeda je i na svakom prolazu dočekuje!? *Ubijajte mnogobroš-*

⁸⁶ Et-Tevbe, 12-13.

⁸⁷ El-Ma'ide, 5.

⁸⁸ Er-Rum, 21.

ce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte.⁸⁹

Šesta greška: Ako je tačno da islam dopušta ubistvo nevjernika pa zašto onda Kur'an i sunnet detaljno opisuju prava nemuslimana, posebno onih koji žive u islamskoj državi? Kako su preživjele i razvijale se vjerske manjine u vrijeme kada su muslimani imali vlast i snagu kojom su mogli dokinuti postojanja ovih manjina i svih drugih vjera kako bi se islam uzdigao i postao jedina Božja vjera, kako to neki razumiju?

Za treću sumnju se veže još jedna stvar, a to je da se upotrebotom izraza "nevjernik" za nemuslimane vrijeđaju nemuslimani, te da Kur'an osuđuje nemuslimane, obećava im kaznu Džehennemom i ruši temelje njihovog vjerovanja. Ovdje je potrebno pojasniti neke situacije koje ponekad uzrokuju konfuziju:

- Svaka vjera ima svoje temelje vjerovanja koje njeni sljedbenici smatraju istinom. Vjerovanje koje nije u skladu sa tim temeljima smatra se pogrešnim ili iskrivljenim. Suprotno ovom jeste sumnjiv poziv na ujedinjenje "religija" koje proturječi religijskom pluralizmu koji je, voljom Allahovom, sastavni dio našeg života. Jedino je Allah Sudac ljudima u onome u čemu su se razili. Zato nema nikavih poteškoća da islam prezentira svoje shvatanje tevhida i kategorično odbijanje širka i sličnih stvari.
- U vjerovanju muslimana islam je posljednja vjera. Allah, dž.š., obavezao se na čuvanje Objave, kojom je upotpunio svoje blagodati prema stvorenjima. Budući da se islam, u svom konačnom obliku, upotpunio nakon drugih objava, sasvim je prirodno da obavijesti ljude o Onome Koji ga objavljuje, o Allahu, dž.š., i istinama koje su ostale od drugih objava, te da odbaci ono što su ljudi ubacili u istinitu vjeru.
- Prilikom kritike i analize onoga što su sljedbenici drugih vjera iskrivili u svojoj vjeri Kur'an izbjegava zlonamjernu generalizaciju. Često u Kur'antu nalazimo riječi Allaha, dž.š.: *Ali nisu svi oni isti. Ima ispravnih sljedbenika Knjige koji po svu noć Allahove ajete*

⁸⁹ Et-Tevbe, 5.

*čitaju i mole se.*⁹⁰ Također, riječi: *Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio.*⁹¹ I riječi Uzvišenog: *Mesih, sin Merjemin, samo je Poslanik – i prije njega su dolazili i odlazili poslanici – a majka njegova je uvijek istinu govorila; i oboje su hranu jeli. Pogledaj kako im Mi iznosimo jasne dokaze, i pogledaj, zatim, njih kako se odmeću.*⁹²

- Kur'anska korekcija i Allahovo upozorenje obuhvata i one koji su pogriješili među muslimanima. Kur'an kritikuje pojedina ponašanja muslimana riječima: *Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri.*⁹³ Da li ovo znači da značenje ajeta obuhvata sve beduiне tog vremena?!
- Vrlo često se, namjerno ili nenamjerno, riječ "nevjernik" na engleski jezik prevodi kao "infidel", što je velika pogreška. U engleskim rječnicima ova riječ označava ateistu, ili onoga koji ne pripada nijednoj religiji, a ovakva osobenost se ne može pripisati Jevrejima niti kršćanima, shodno tekstu ajeta: *I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način – ne sa onima među njima koji su nepravedni. I recite: "Mi vjerujemo u ono što se objavljuje vama, a naš Bog i vaš Bog jeste – jedan, i mi se Njemu pokoravamo."*⁹⁴

Izraz neverstvo se u Kur'anu koristi u pozitivnom značenju, kao što su riječi Uzvišenog: *U vjeru nije dopušteno silom nagoniti – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti.*⁹⁵ I riječi Uzvišenog: *Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali", – ali nisu riječi Ibrahim*

⁹⁰ Alu 'Imran, 113.

⁹¹ Alu 'Imran, 75.

⁹² El-Ma'ide, 75.

⁹³ Et-Tevbe, 97.

⁹⁴ El-'Ankebut, 46.

⁹⁵ El-Bekare, 256.

*himove oču svome; "Ja ču se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." – Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi čemo se vratiti.*⁹⁶

Nekada se riječ *kufir* spominje u značenju nijekanja blagodati, kao što je u riječima Uzvišenog: *Prvi hram sagrađen za ljudе jest onaj u Mekki, blagoslovљен је он и путоказ svjetovima. U njemu su znamenja očevidna – mjestо na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba da bude siguran. Hodočastiti Hram dužanje, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.*⁹⁷

Sličan govor se nalazi u suri Lukman u 12. ajetu. Koristi se da bi ukazao na one koji su odbili prihvatići objave poslanika kao što je narod Nuha i Ibrahima, a.s. Pored toga Allah, dž.š., kaže: *A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!*⁹⁸

Nema sumnje da Kur'an i sunnet ukazuju na posljedice koje će snositi onaj ko namjerno ne povjeruje u Allaha, dž.š., nakon što mu je istina postala jasna, ili onoga ko ne povjeruje u objavu koja je objavljena Muhammedu, s.a.v.s., u svojstvu posljednjeg poslanika koji je poslan cijelom čovječanstvu. Međutim presuda onome koji je spoznao ispravan islam a potom ga napustio, namjerno ili zbog sumnji ili pogrešnog shvatanja, situacija je koja se ne može riješiti u pojedinačnim slučajevima. Allah, dž.š., jedini je koji zna tajne. Sjetimo se riječi Poslanika, s.a.v.s., upućenih Usami bin Zejdu: "Zar si rascijepio njegovo srce?" Bez obzira na pojašnjenja, koja je Allah dao u Kur'anu i riječima Poslanika, s.a.v.s., o jasnoj granici između vjerovanja i nevjerovanja i njihovim posljedicama, jedino je Allah, dž.š., Sudac Svojim robovima u onome u čemu su se razišli. Ovo nije suprotstavljenio pravilima odnosa prema nemuslimanima koje smo pojasnili u drugom poglavljju vezano za pravdu i dobročinstvo u odnosu prema njima i učenju dove za njihovu uputu i uspjeh.

⁹⁶ El-Mumtehine, 4.

⁹⁷ Alu 'Imran, 96-97.

⁹⁸ El-Isra', 15.

Možda je u našim okolnostima prikladnije koristiti prijevod termina *kafir* u značenju “non-muslim” (nemusliman) umjesto riječi “disbeliever or nonbeliever” (nevjernik) zbog nepreciznosti izraza koji obuhvata više značenja shodno različitim kontekstima. Najbolji izraz za nemuslimane je “other faith communities” (sljedbenici drugih religija). Iz konteksta spomenutih ajeta razumije se da oni upućuju na historijske događaje iz vremena Poslanika, s.a.v.s., u kojem su najlučki neprijatelji muslimanima, i oni koji su spletkarili i ratovali protiv njih, arapski mušrici i neka plemena Jevreja, ili preciznije: neki pripadnici ovih plemena. Allah, dž.š., kaže: *Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobrošćima prijateljuju. Ružno je, zaista, ono što sami sebi pripremaju: da se Allah na njih rasrdi i da u patnji vječno ostanu.*⁹⁹ Ove Allahove riječi pojašnjavaju riječi iz sure En-Nisa': *Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige kako u kumire i šejtane vjeruju, a o neznačošćima govore: "Oni su na ispravnijem putu od vjernika."*¹⁰⁰

Et-Taberi u komentaru značenja ovog ajeta kaže da se on odnosi na jednog predstavnika Jevreja koje su stanovnici Mekke pitali da li je bolja njihova mušrička vjera ili vjera Muhammeda, s.a.v.s., pa im je odgovorio: “Vaša vjera je bolja.”¹⁰¹

- Vrlo često se kur'anski ajet: *Ti ćeš, sigurno, naći da su vjernici najlučki neprijatelji Jevreji i mnogobrošću.*¹⁰², koristi kao argumentat neprijateljstva prema semitizmu ili Jevrejima. Tvrđnja da je Kur'an, koji je objavljen narodu koji je semitskog porijekla (Arapi), neprijateljski raspoložen prema semitizmu je potpuno neosnovana. Također, tvrdnje da je Kur'an neprijateljski nastrojen prema Židovima su potpuno neosnovane. U Kur'antu se na vrlo lijep način spominje Musa, s.a., i veliča Tevrat, koji je njemu objavljen. Zato kažemo da je poruka ovog ajeta usmjerena na one koji kuju urotu i ratuju protiv muslimana kako u vrijeme Posla-

⁹⁹ El-Ma'ide, 80.

¹⁰⁰ En-Nisa', 51.

¹⁰¹ Et-Taberi, *Tefsir*, Darul-Fikr, Bejrut, 1978., dž. 4 str. 82.

¹⁰² El-Ma'ide, 82.

nika, s.a.v.s., tako i poslije njega. Pored toga, spomenuti ajet ne naređuje neprijateljstvo prema svim Jevrejima zbog njihove vjere bez izuzetka. Oni su, također, od sljedbenika Knjige na koje se odnosi značenje ajeta sure El-Mumtehine, koje smo prije spominjali. Dakle, ajet se odnosi na Jevreje koji su otvoreni neprijatelji muslimanima.

Nakon poznatih dešavanja od 11. septembra 2001. godine, održane su demonstracije u kojima su učestvovali i Jevreji, i to nekoliko njihovih frakcija, zajedno sa muslimanima podižući glas protiv politike ubistva, nasilja i rušenja koju provodi vlada države Izrael. Čak su neki bili napadani od strane ekstremista iz njihovog naroda zbog podrške pravednoj borbi muslimana koju su iskazali. Kroz historiju su zabilježeni pozitivni primjeri dobrosusjedskih odnosa i potpomaganja između Jevreja i muslimana u okupiranoj Palestini prije pojave cionističkog pokreta.

- Neki tvrde da hadisi koji govore o sukobu između muslimana i Jevreja neposredno prije Smaka svijeta ohrabruje muslimane na nasilje protiv Jevreja. Ovaj hadis jeste istinito pretskazanje onoga što će se desiti prije nastupanja Smaka svijeta. Ovo pretskazanje je svjetska a ne šerijatska stvar. Dakle, spomenuti rat između muslimana i Jevreja (tačnije kazano: jedne grupe Jevreja pa makar ona bila i brojna) nije rat koji će se voditi zbog vjerskog uvjerenja, nego zbog otvorenog neprijateljstva prema muslimanima. Ajeti iz sure El-Bekare potvrđuju ovu tvrdnju: *I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! – Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu. I napadajte takve gdje god ih sretnete i progonite ih odande odakle su oni vas prognali. A zlostavljanje je teže od ubijanja! I ne borite se protiv njih kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! – Neka takva bude kazna za nevjernike. A ako se prođu – pa, Allah zaista prašta i samilostanje. I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje. Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu*

*uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone.*¹⁰³

Zaključak

Jasno je da se ovo istraživanje fokusira na sumnje i da nije detaljno i iscrpno. Međutim slijed događaja i konstantna nastojanja na Zapadu s ciljem iskrivljenja slike o islamu, posebno nakon događaja iz septembra 2001. godine, zahtijevaju sažet odgovor koji će biti javno prezentiran kako muslimanima tako i nemuslimanima.

Usuđujemo se kazati da je potpuno jasno postojanje prilične zbrke, čak i kod nekih muslimana, u vezi s pitanjem nekih vrlo bitnih tema koje zahtijevaju dodatno istraživanje i kritički osvrt. Muslimanima je danas jako potrebna metodologija koja će parcijalne teme razmatrati u svjetlu većine propisa i promjenjive propise razumijevati u kontekstu nepromjenjivih principa, te šerijatska rješenja u prošlosti u okviru historijskih okolnosti u kojima su nastajala, u kojima nije bilo moguće dostaviti poruku islama svijetu bez uklanjanja nasilne vlasti, koja je otpočela neprijateljstvo prema muslimanima, sa kojima se trebalo nositi na bojnom polju i oslobođiti potlačene narode.

U naše vrijeme u kojem muslimani mogu dostaviti poruku preko različitih savremenih sredstava i u kojem su postali nerazdvojni dio nemuslimanskih društava, nema potrebe da se pojedinci drže određenih mišljenja koja su, možda, bila pogodna za njihovo vrijeme, ali ona ne spadaju u nepromjenjive principe Allahovog Šerijata.

Molimo Allaha da nas sačuva zablude, učvrsti naše korake, i da nam pomogne da budemo riječi iskrenosti i pera pravde. Da Allah bude zadovoljan s nama i oprosti nam.

Naš cilj je Allah!

(Preveo: Muharem ADILOVIĆ)

¹⁰³ El-Bekare, 190-194.